

Bibliografia

KSIĄŻKI EKONOMICZNO-ROLNICZE

KACZAŁA M.: Systemowe ryzyko suszy rolniczej a ubezpieczenia. Zadania dla państwa. – Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2019, 241 s.

Postępujące zmiany klimatu wywołują zjawiska ekstremalne, jakimi są susze. W Polsce po 2000 roku dotkliwa susza rolnicza wystąpiła już siedmiokrotnie, podobna sytuacja miała miejsce w innych rejonach Europy i świata. Skutki suszy widoczne są w spadku plonów, pogorszeniu dobrostanu zwierząt, obniżeniu dochodów gospodarstw rolnych. Badania nad problematyką suszy i zarządzania tym ryzykiem w rolnictwie nabrały ogromnego znaczenia. W tej tematyce można zidentyfikować trzy luki poznawcze: teoretyczną (pojęcie suszy rolniczej, elementy determinujące jej postrzeganie, granice akceptowalności i tolerancji ryzyka na podejmowanie działań kontrolnych), metodyczną (poziom akceptacji i tolerancji ryzyka), empiryczną (postrzeganie ryzyka, obawy, akceptacja, tolerancja, działania kontrolne, ubezpieczenia). Autorka monografii wypełnia lukę badawczą w zakresie zarządzania ryzykiem suszy w rolnictwie. Za cel swojej pracy na poziomie teoretyczno-metodycznym postawiła: konceptualizację pojęcia suszy rolniczej; określenie czynników wpływających na postrzeganie ryzyka suszy przez rolników; zidentyfikowanie powiązań pomiędzy postrzeganiem ryzyka, poziomem jego akceptacji i tolerancji a podejmowaniem działań adaptacyjnych; zaproponowanie instrumentów pomiaru poziomu akceptacji i tolerancji. Natomiast celem na poziomie empirycznym jest pomiar postrzegania ryzyka i jego determinant; identyfikacja częstotliwości działań kontrolnych; identyfikacja obaw; ocena dotychczasowych działań na przykładzie Polski; wnioski dla polityki państwa w zakresie zarządzania w warunkach suszy rolniczej. Dla realizacji celów autorka przeprowadziła badania sondażowe w gospodarstwach rolnych o powierzchni ponad 1 ha z województw wielkopolskiego, kujawsko-pomorskiego i lubuskiego, które najczęściej cierpią z powodu suszy. W kolejnych rozdziałach monografii przedstawiła:

- przegląd definicji ryzyka, w tym suszy rolniczej, jego właściwości, sposób pomiaru i zakres występowania w Polsce;
- przegląd teorii wykorzystywanych w ramach *risk governance* (RG) oraz samą koncepcję, która integruje różne teoretyczne ujęcia ryzyka i w sposób uporządkowany odnosi je do poszczególnych etapów koordynowania działań na poziomie makro;

- uwarunkowania realizacji ryzyka suszy w Polsce ze wskazaniem na rolników jako głównych interesariuszy systemu zarządzania suszą. Podstawą tego rozdziału były badania empiryczne dotyczące postrzegania ryzyka suszy, obaw, poziomu akceptacji i tolerancji oraz zakresu koniecznych działań kontrolnych;
- ubezpieczenia jako instrument kontroli ryzyka suszy, w tym znaczenie wśród innych dostępnych metod, konstrukcję, zakres wykorzystania oraz ocenę i sugestie ewentualnych modyfikacji na podstawie uzyskanych wyników badań empirycznych. (M.M.)

ŁUKIEWSKA K.: Metodologiczne aspekty pomiaru międzynarodowej konkurencyjności branży na przykładzie przemysłu spożywczego. – Wyd. Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2019, 287 s.

Autorka prezentowanej monografii zajęła się pomiarem i oceną międzynarodowej konkurencyjności przemysłu spożywczego. Na podstawie studiów literatury przedmiotu i dostępnych danych statystycznych zbudowała nowatorski model międzynarodowej konkurencyjności branży. Ma on charakter uniwersalny i szeroki wymiar aplikacyjny, może być narzędziem oceny konkurencyjności różnych branż, sektorów i gałęzi gospodarki. Dwa pierwsze rozdziały publikacji mają charakter teoretyczny. Autorka przedstawia genezę pojęcia konkurencyjność, zmiany poglądów na temat interpretacji tego zjawiska, istotę i klasyfikację pojęcia, różne jego definicje, branżowe aspekty konkurencyjności, czynniki wpływające na możliwość konkurowania branży na rynkach międzynarodowych oraz specyfikę konkurencyjności przemysłu spożywczego. Rozdział trzeci – metodologiczny – prezentuje uporządkowane według różnych kryteriów miary konkurencyjności, wybrane sposoby podziału wskaźników konkurencyjności, miary potencjału i pozycji konkurencyjnej, i wreszcie autorski model pomiaru międzynarodowej konkurencyjności przemysłu spożywczego. Ostatnie trzy rozdziały prezentują analizę badań empirycznych, które autorka prowadziła na podstawie danych z państw UE dla lat 2007-2015. Zawierają ocenę potencjału konkurencyjnego przemysłu spożywczego w poszczególnych krajach i ocenę pozycji konkurencyjnej branży. Na podstawie tych ocen autorka dokonała typologii i opracowała ranking państw UE ze względu na oceniane wskaźniki. Przeprowadzając wielowymiarową analizę wskaźników opisujących potencjał i pozycję konkurencyjną, oceniła konkurencyjność branży spożywczej w poszczególnych państwach UE. Określiła zależności między wskaźnikami potencjału i pozycji oraz zidentyfikowała powiązania przyczynowo-skutkowe między tymi kategoriami. Teoretyczna i empiryczna diagnoza czynników i mierników konkurencyjności przemysłu spożywczego ma znaczenie dla funkcjonowania biznesu rolnego w dobie liberalizacji i globalizacji rynków rolnych oraz dla sfery polityki gospodarczej, w kontekście tworzenia nowych rozwiązań unijnej polityki konkurencji i rozwoju przedsiębiorczości. (M.M.)

PIETRZAK M.: Fenomen spółdzielni rolników. Pomędzy rynkiem, hierarchią i klanem. – Wyd. CeDeWu, Warszawa 2019, 392 s.

Obiektem zainteresowań autora monografii są spółdzielnie rolników wytwarzające środki do produkcji rolnej, zajmujące się zbytem produktów rolnych lub przetwórstwem rolno-spożywczym. Praca nie dotyczy rolniczych spółdzielni produkcyjnych ani podmiotów obsługujących rolnictwo w sferze finansów (banki spółdzielcze, towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych). Celem autora było przedstawienie spółdzielni rolników jako fenomenu ekonomicznego, z uwzględnieniem współczesnych kierunków myśli ekonomicznej – ekonomii neoklasycznej, nowej ekonomii instytucjonalnej, teorii systemów i teorii organizacji. Praca ma charakter przeglądowo-koncepcyjny, a dzięki dobrze dobranej literaturze zagranicznej i krajowej oraz wnikliwych przemyśleniach własnych, udało się autorowi dokonanie szerszej conceptualizacji spółdzielni jako hybryd posiadających cechy trzech mechanizmów koordynujących – rynku, biurokracji i klanu. Część pierwsza monografii prezentuje podejście neoklasyczne. Autor przedstawia wczesny nurt rozważań ekonomicznych na temat spółdzielni, linię sporu na temat, czy spółdzielnia to rozszerzenie działalności członków, czy niezależne przedsiębiorstwo, oraz neoklasyczny model spółdzielni (przykład spółdzielni zaopatrującej członków w nawozy) i wpływ założeń dotyczących celów realizowanych przez spółdzielnię na rozwiązania modelu (w krótkim i długim okresie). W części drugiej spółdzielnia przedstawiona jest z perspektywy nowej ekonomii instytucjonalnej. Autor omówił genezę i rozwój tej teorii oraz kluczowe pojęcia: instytucje, transakcje, kontrakty, koszty transakcyjne. Scharakteryzował spółdzielnię jako hybrydową instytucję koordynacji oraz uzasadnił jej istnienie w kontekście zawodności kontraktowania rynkowego. Określił spółdzielnię jako osobliwą formę własności i podkreślił problemy wynikające z ograniczeń uprawnień własnościowych oraz ich współdzielenia i separacji. Trzecia część monografii ukazuje spółdzielnię jako system. Przedstawia elementy tworzące spółdzielnię oraz realne i regulacyjne powiązania łączące. Opisuje szczególnie system skoordynowanych działań, których podstawą są gotowość uczestnictwa, porozumienie i wspólny cel, a warunkiem trwałości i rozwoju równowaga. (M.M.)

WIELICZKO B.: Dylematy tworzenia długookresowej polityki rolnej. – IERIGŻ-PIB, Warszawa 2019, 193 s. *Studia i Monografie* nr 173.

Wzrost skali wyzwań stojących przed rolnictwem sprawia, że kreowanie polityki rolnej staje się coraz bardziej skomplikowanym i złożonym zadaniem. W nieodległej przeszłości polityka ta koncentrowała się na problemach efektywności i sprawiedliwości. Współcześnie musi uwzględniać zagadnienia związane ze środowiskiem (dostarczanie dóbr publicznych, zapewnienie dobrostanu zwierząt) i wzrastające oczekiwania społeczne. Prezentowana monografia, bazująca na systematycznym przeglądzie literatury światowej, prezentuje koncepcję podejścia do tworzenia długoterminowej polityki rolnej. Jej celem jest wskazanie sposobu wyznaczenia priorytetów polityki rolnej w długim okresie i w sytuacji niepewności odnośnie do przyszłych uwarunkowań, w oparciu o znane trendy i kierunki zmian w otoczeniu rolnictwa. Praca określa

również działania, jakie powinny być stosowane w polityce rolnej, aby była skuteczna i efektywna w kształtowaniu sektora rolnego zgodnie z oczekiwaniami interesariuszy, z uwzględnieniem kierunków rozwoju społeczno-gospodarczego do 2050 r. Publikacja wpisuje się w narrację dotyczącą tzw. rządzenia antycypacyjnego, czyli metody podejmowania decyzji z wykorzystaniem danych i informacji pozwalających na określenie przyszłych rezultatów różnych działań i zjawisk. Natomiast zastosowane przez autorkę podejście badawcze reprezentuje nurt ekonomii złożoności, gdyż przeprowadzona analiza długookresowych uwarunkowań rozwoju rolnictwa wskazuje, że niepewność i stała ewolucja uwarunkowań prowadzenia działalności rolniczej wpisują się w założenia tej właśnie teorii ekonomii. W pierwszej części monografii autorka przedstawiła koncepcję wyznaczania długookresowych celów polityki rolnej w oparciu o podejście backcasting. Zaprezentowała badania dotyczące scenariuszy rozwoju świata w perspektywie 2050 r., które podkreślają konieczność przemodelowania polityki rolnej w celu zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego w związku ze zmianami klimatycznymi wpływającymi na produkcję rolną. W drugiej części, na podstawie przeglądu literatury przedmiotu zaprezentowała możliwości wyboru instrumentów pozwalających na realizację wyznaczonych celów rozwoju rolnictwa. (M.M.)

Oprac. M.M.

ARTYKUŁY EKONOMICZNO-ROLNICZE

BEDNARCZUK A., ŚLESZYŃSKI J.: Marnotrawstwo żywności w Polsce – Zezsyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Problemy Rolnictwa Światowego 2019, t. 19, z. 4, s. 19-30.

Problem marnotrawstwa żywności z uwagi na wyczerpywanie się zasobów naturalnych i upowszechniający się model zrównoważonego rozwoju nabiera ogromnego znaczenia w skali globalnej. Autorzy artykułu, wykorzystując międzynarodowe i krajowe dane statystyczne, analizowali skalę tego zjawiska w Polsce. W oparciu o materiały FAO i KE zdefiniowali pojęcia „strata żywności”, „odpady żywności”, „zmarnotrawiona żywność”, przy czym podkreślili brak spójności danych i powszechnie akceptowanej metodyki gromadzenia, przetwarzania i prezentowania informacji opisujących marnotrawstwo żywności. Wskazali, że skala zjawiska w Polsce jest znacząca, bo w przeliczeniu na osobę ilość odpadów żywności wynosi 174,1 kg rocznie. Daje to naszemu krajowi czwarte miejsce wśród badanych państw UE i oznacza marnotrawienie w skali roku ok. 9 mln t żywności. Spośród działań na rzecz zmniejszenia marnotrawstwa żywności wymienili funkcjonowanie Federacji Polskich Banków Żywności oraz tworzenie przez NGO „jadłodzielni”. Nieodzowne są działania legislacyjne zmierzające do stworzenia regulacji prawnych i ekonomicznych przeciwdziałających marnotrawstwu żywności. (M.M.)

BERKES J., WILDRAUT CH., MERGENTHALER M.: Chancen und Perspektiven für einen Dialog zwischen Landwirtschaft und Gesellschaft für mehr Akzeptanz und Wertschätzung – Einschätzungen von Branchenvertretern aus NRW (Szanse i perspektywy dialogu między rolnictwem i społeczeństwem w zakresie szerszej akceptacji i szacunku – ocena przedstawicieli branży z Nadrenii Północnej-Westfalii). – Berichte über Landwirtschaft 2020, Band 98, Ausgabe 1.

Autorzy artykułu podjęli próbę oceny możliwości prowadzenia konstruktywnego dialogu między podmiotami gospodarczymi sektora rolnego i żywnościowego oraz społeczeństwem, które w tym wypadku reprezentuje konsumentów żywności. W ostatnich latach pomimo prowadzonych licznych kampanii informacyjnych, edukacyjnych

i reklamowych pogłębiły się rozbieżności w postrzeganiu rolnictwa i gospodarki żywnościowej, a wizerunek sektora rolnego w społeczeństwie uległ pogorszeniu. Autorzy przeprowadzili badania w formie wywiadu z przedstawicielami poszczególnych branż sektora rolnego w Niemczech. Wyniki wykazały, że duże możliwości poprawy sytuacji w tym zakresie stwarzają bezpośrednie spotkania grup konsumentów i przedstawicieli branż, gdyż ugruntowują one wzajemne zaufanie i wiarygodność. Kluczową rolę w tym zakresie odgrywa transparenty dialog, ale sektor rolno-żywnościowy musi się aktywniej angażować. (P.S.)

CHATZIMICHAEL K., CHRISTPOULOS D., STEFANO S., TZOUVELEKAS V.: Irrigation practices, water effectiveness and productivity measurement (Nawadnianie, efektywność wykorzystania wody a wskaźniki produktywności) – European Review of Agricultural Economics 2020, Vol. 48, No. 2, s. 467-498, doi:10.1093/erae/jbz012.

Szacuje się, że rolnictwo jest sektorem gospodarki zużywającym przeszło 70% zasobów wody słodkiej. W związku z rosnącym globalnym zapotrzebowaniem na żywność coraz częściej wskazuje się na potrzebę zwiększenia efektywności wykorzystania z wody. Z tego powodu w badaniach ekonomicznych zasób ten zaczyna być traktowany jako specyficzny czynnik produkcji, a uwaga badaczy i praktyków koncentruje się na sposobach zwiększenia racjonalności i efektywności wykorzystania wody. W artykule przedstawiono model teoretyczny służący do pomiaru efektywności nawadniania. Analizowano również wpływ zastosowania innowacji na wzrost produktywności gospodarstw rolnych przy założeniu płynnego przejścia od tradycyjnych (nawadnianie kropelkowe) do nowoczesnych technologii irygacyjnych (szklarniowy system zraszaczy podwieszanych). Autorzy zbudowali model ekonometryczny oparty na dwustopniowej procedurze szacowania, obejmujący procesy dostosowań technologicznych w sektorze oraz dekompozycję całkowitej produktywności czynników produkcji (TFP). Dane do modelu pochodziły z badań ankietowych przeprowadzonych w 56 małych gospodarstwach ogrodniczych z produkcją szklarniową zlokalizowanych na Krecie. Wyniki analiz dowiodły, że zmiana technologiczna polegająca na wprowadzeniu nowych metod nawadniania, uzależniona była od cech indywidualnych rolników (poziom kapitału ludzkiego) i charakterystyk ich gospodarstw. Nowe metody wykorzystania wody istotnie przyczyniały się do wzrostu TFP (wzrost wskaźników produktywności o 7,54%). Ponadto wśród badanych rolników gospodarujących w relatywnie trudniejszych warunkach klimatycznych i glebowych odnotowano większe korzyści z adaptacji nowoczesnych rozwiązań technologicznych. (M.D.)

DOSTATNY D.F., CIĘPKA A., PODYMA W., BABALSKI M.: Obecne użytkowanie dawnych gatunków pszenic – Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Problemy Rolnictwa Światowego 2019, t. 19, z. 4, s. 31-46.

Wzrastające zainteresowanie rolników i konsumentów produktami rolnymi uprawianymi w systemie niskonakładowego rolnictwa ekologicznego oraz aktualne trendy zdrowego odżywiania powodują zainteresowanie dawnymi gatunkami i odmianami roślin uprawnych, w tym zbóż. Uzasadnieniem rozwoju tej tendencji są także starania naukowców, by zapobiegać erozji genetycznej roślin uprawnych, czyli utracie puli genowej. Pradawne odmiany oplewionych pszenic samopszy i płaskurki mogą być uprawiane na glebach słabych, są odporne na czynniki stresu biotycznego i abiotycznego, ich oplewione ziarna są bardziej chronione przed szkodnikami w trakcie przechowywania, posiadają także wysokie walory odżywcze i smakowe. W IHAR-PIB w latach 2016-2018 prowadzono badania nad agrotechniką ekologicznej uprawy dawnych gatunków pszenic. Autorzy artykułu omówili wyniki tych badań, poddali je dyskusji i sformułowali wnioski. Podkreślili, że ze względu na walory zdrowotne i smakowe pszenice oplewione są przedmiotem coraz szerszych badań, a ich rynek na świecie szybko się rozwija. (M.M.)

GORYŃSKA-GOLDMAN E.: Ewolucja rozwoju żywności lokalnej w kontekście zrównoważonej konsumpcji. – Turystyka i Rozwój Regionalny 2019, nr 12, s. 43-57.

Świadomi konsumenci zmieniają swoje nawyki żywieniowe i coraz częściej wybierają żywność lokalną, ponieważ jest świeża, o niskim stopniu przetworzenia, krótkim i prostym składzie, naturalna i smaczna. Rynek żywności lokalnej powoli się rozwija i stanowi alternatywę w podejściu do produkcji i konsumpcji na rzecz jej zrównoważenia. Na podstawie studiów literatury przedmiotu, analizy danych statystycznych oraz informacji krajowych i międzynarodowych z jednostek funkcjonujących na rynku żywności lokalnej, autorka artykułu przedstawiła charakterystykę pojęcia i genezę żywności lokalnej oraz wykazała jej znaczenie w kształtowaniu zrównoważonej konsumpcji. Przytoczyła dane dowodzące, że rynek żywności lokalnej rozwija się i popularyzuje oraz wymieniła przykłady krajowych i zagranicznych inicjatyw wspierających upowszechnianie konsumpcji tej żywności, np. Slow Food, locavore, Poznaj Dobrą Żywność, Nasze Kulinarne Dziedzictwo, wiemcojem.pl, smakujlokane.pl. Podkreśliła, że z perspektywy producenta wytwarzanie żywności lokalnej, z uwagi na korzyści przynoszone w ujęciu środowiskowym i ekonomiczno-społecznym, jest jednym z zasadniczych elementów zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Natomiast w ujęciu konsumenta, z uwagi na walory smakowe, użytkowe i zdrowotne żywności lokalnej, taki system produkcji jest solidną podstawą do rozwijania modelu zrównoważonej konsumpcji. (M.M.)

HAILU G.: Economic thoughts on COVID-19 for Canadian food processors (Ekonomiczne refleksje na temat COVID-19 dla kanadyjskich przetwórców żywności). – Canadian Journal of Agricultural Economics 2020, Special Issue, doi.org/10.1111/cjag.12241.

Epidemia koronawirusa na świecie spowodowała bezprecedensowy kryzys zdrowotny i gospodarczy. Autor artykułu zastanawia się nad potencjalnymi skutkami pandemii COVID-19 dla kanadyjskich przetwórców żywności. Jest to ważne zagadnienie, gdyż przemysł rolno-spożywczy jest kluczowy dla kanadyjskiej gospodarki ze względu na wielkość zatrudnienia i osiągame przychody. Z analiz wynika, że obecna pandemia wpływa na sytuację finansową branży ze względu na szoki popytowe. Na kształtowanie popytu na żywność oddziaływały przede wszystkim stosowane przez władze ograniczenia życia społeczno-gospodarczego (np. dystansowanie społeczne, izolacja, zakaz świadczenia wielu rodzajów usług), poziom zaufania konsumentów do instytucji rynkowych, rządu oraz prywatnych przedsiębiorstw, a także zamrożenie międzynarodowej wymiany handlowej. Ten ostatni element był szczególnie ważny, gdyż Kanada eksportuje żywność do 180 państw, a wartość produktów przemysłu spożywczego sprzedanych za granicę w 2019 roku wyniosła przeszło 37,5 mld dolarów. Autor twierdzi, że w krótkim okresie wybuch pandemii COVID-19 ograniczy działalność wszystkich branż przemysłu spożywczego. W dłuższej perspektywie, niezależnie od wprowadzonych ograniczeń administracyjnych, pandemia wpłynie na wzrost popytu na żywność przetworzoną w handlu detalicznym, ale przyczyni się do spadku popytu w segmencie usług gastronomicznych. W obliczu spadku popytu ze strony restauracji i hoteli oraz ograniczeń eksportu, firmy spożywcze będą stosowały strategie ukierunkowywania się na sprzedaż swoich produktów krajowym detalistom. Zdaniem autora szoki podażowe dla przetwórców żywności w związku z koronawirusem są warunkowane ograniczeniami napływu surowca do produkcji z zagranicy. Jednocześnie wyzwaniem dla kanadyjskiego przemysłu spożywczego jest zapewnienie odpowiedniej liczby pracowników w transporcie, logistyce oraz przy samej produkcji i dystrybucji żywności. Inna poważna konsekwencja pandemii wiąże się ze strukturą branży przetwórstwa. W Kanadzie duże znaczenie mają mikro i małe firmy, których niewielka płynność i skromny kapitał warunkują ograniczoną odporność na kryzysy. (M.D.)

HARDENBERG L., SCHAPER CH., HEISE H.: Die Bereitschaft deutscher Fleischer und Direktvermarkter zur Umsetzung alternativer Vertriebs- und Marktstrategien in der Vermarktung von Tierwohlfleisch (Gotowość niemieckich rzeźników i gospodarstw rolnych prowadzących sprzedaż bezpośrednią do wdrożenia alternatywnych strategii marketingowych w dystrybucji wyrobów mięsnych). – Berichte über Landwirtschaft 2020, Band 98, Ausgabe 1.

Zmiany strukturalne w rolnictwie skutkują postępującą intensyfikacją produkcji, której celem jest wzrost specjalizacji, efektów skali i redukcja kosztów. Te tendencje w produkcji zwierzęcej mogą negatywnie wpływać na dobrostan zwierząt gospodarskich, który ma coraz większe znaczenie dla wielu konsumentów. W związku z powyż-

szym konsumenci coraz bardziej cenią sobie możliwość zakupów produktów mięsnych bezpośrednio w małych zakładach przetwórczych i gospodarstwach rolnych. Wspomniane formy dystrybucji muszą jednak konkurować z dużymi zakładami i sieciami handlu detalicznego. Autorzy artykułu ocenili gotowość do wdrażania nowych form strategii marketingowych przez małe przetwórnice i gospodarstwa rolne, w celu wzmocnienia pozycji rynkowej. W szczególności istotnym problemem pozostają wyższe koszty działalności gospodarczej, które wynikają z utrzymania dobrostanu zwierząt oraz niewielkich efektów skali. (P.S.)

LEE J.Y., QIAN Y., GUSTAVSEN G.W., NAYGA JR. R.N., RICKERTSEN K.: Effects of consumer cohorts and age on meat expenditures in the United States (Wpływ kohort demograficznych i wieku konsumentów na wydatki na mięso w USA). – *Agricultural Economics* 2020, Vol. 52, doi.org/10.1111/agec.12568.

Spośród czynników kształtujących popyt na żywność rzadko brana jest pod uwagę kwestia wieku i generacji konsumentów, a przecież wraz z upływem życia nawyki i style konsumpcji, jak również zachowania poszczególnych grup demograficznych społeczeństw, zmieniają się. Autorzy artykułu podjęli się analizy wpływu wymienionych uwarunkowań na konsumpcję mięsa w USA. Kierowali się niekorzystnym wpływem nadmiernego spożycia mięsa na zdrowie populacji (przyczynianie się do otyłości, chorób nowotworowych i chorób układu krążenia) oraz dużym znaczeniem branży dla amerykańskiej gospodarki. W badaniach analizowali zmiany popytu na wołowinę, wieprzowinę, drób i inne mięsa z uwzględnieniem oddziaływania kohort demograficznych, wieku konsumentów oraz sytuacji na rynkach rolnych w latach 1984-2012. Stwierdzili, że uwzględnienie w obliczeniach efektów demograficznych skutkuje lepszym rozpoznaniem zmian zapotrzebowania na mięso niż w przypadku pominięcia tych uwarunkowań. Zdaniem autorów, analitycy rynków rolno-spożywczych powinni uwzględnić determinanty demograficzne i kulturowe w prognozowaniu popytu oraz wielkości sprzedaży. Wyniki przeprowadzonych badań świadczyły o tym, że osoby urodzone we wcześniejszych okresach kupowały znacznie mniej drobiu w porównaniu do swoich rówieśników z lat późniejszych. Stwierdzono także, iż skłonność do zakupu drobiu rośnie wraz z wiekiem, podczas gdy w odniesieniu do mięsa czerwonego obserwuje się zależność odwrotną. W przypadku niektórych generacji Amerykanów wieprzowina i wołowina były traktowane jak substytuty. Badania udokumentowały ponadto, że spośród rozpatrywanych rodzajów mięsa elastyczność cenowa własna była najwyższa dla wołowiny. Uwzględnienie efektów kohort demograficznych powodowało wzrost wartości bezwzględnych elastyczności cenowych własnych dla wołowiny, wieprzowiny i drobiu, a zmniejszenie tych elastyczności dla innych gatunków mięsa. Prognozy autorów wskazują, że zagregowany popyt na mięso drobiowe w USA będzie nadal rósł, przynajmniej do roku 2022. (M.D.)

LÖTJÖNEN S., TEMMES E., OLLIKAINEN M.: Dairy farm management when nutrient runoff and climate emissions count (Zarządzanie gospodarstwem mleczarskim w sytuacji odpływu azotanów pochodzenia rolniczego i konieczności ochrony klimatu). – *American Journal of Agricultural Economics* 2020, Vol. 102, No. 3, s. 960-981, doi:10.1002/ajae.12003.

Ze względu na politykę klimatyczną wiele uwagi poświęca się obecnie gospodarstwom z chowem bydła mlecznego. Emisja metanu, dwutlenku węgla i podtlenku azotu związana z produkcją zwierzęcą znacząco przyczynia się do globalnego ocieplenia. Jednak zaprojektowanie skutecznych mechanizmów polityki klimatycznej wymaga głębszego zrozumienia specyfiki działalności rolniczej, jaką jest chów zwierząt, w tym zwłaszcza bydła mlecznego. W artykule przedstawiono model teoretyczny i symulacje empiryczne dotyczące optymalnych prywatnych i społecznych sposobów zarządzania gospodarstwami mleczarskimi w sytuacji odpływu azotanów i emisji gazów cieplarnianych. Jak podkreślają autorzy, prowadzenie gospodarstwa mlecznego wymaga podejmowania wielu krytycznych decyzji dotyczących np. wielkości stada, sposobu żywienia zwierząt, rodzaju stosowanych nawozów czy uprawianych roślin. Ważne są także technologie magazynowania i aplikacji obornika oraz częstotliwość udoju. W artykule scharakteryzowano optymalne instrumenty polityki klimatycznej i wodnej skierowane do gospodarstw mlecznych. Dowiedziono, że realizacja samych instrumentów klimatycznych przyczynia się do pozytywnych efektów w zakresie czystości wód. Z kolei korzystne skutki dla klimatu można osiągnąć wdrażając mechanizmy ukierunkowane wyłącznie na ochronę zasobów wodnych. Szczegółowy model symulacji bio-ekonomicznej zastosowany w badaniu dowodzi, że decyzje zarządcze podejmowane przez producentów mleka mają wpływ na klimat i jakość wód. Zdaniem autorów opracowania w przypadku gospodarstw mlecznych istnieje większe pole manewru do adaptacji instrumentów polityki wodnej niż klimatycznej ze względu na możliwość zmniejszania ilości nawozów w glebie. (M.D.)

PETERSEN L., THIMERMANN I., BREUSTDET G.: Einstieg in den Ökolandbau – Ergebnisse einer Regionalanalyse (Wdrożenie ekologicznego rolnictwa – wyniki analizy regionalnej). – *Berichte über Landwirtschaft* 2020, Band 98, Ausgabe 1.

Niemiecka polityka rolna zakłada, że w przyszłości, poprzez odpowiednie programy wsparcia, ekologiczne gospodarstwa rolne zyskają na znaczeniu. W celu precyzyjnego skonstruowania wspomnianych programów wsparcia istotne jest określenie czynników determinujących decyzje rolników w zakresie wdrożenia ekologicznych metod produkcji i uzyskania stosownych certyfikatów. Autorzy artykułu dokonali oceny gospodarczych, personalnych i regionalnych czynników wpływających na decyzje rolników. Analizę przeprowadzili z wykorzystaniem analizy regresji, a materiał empiryczny obejmował lata gospodarcze 2005/06-2007/08 oraz 2012/13-2014/15. Wyniki badań wykazały, że decyzję o przekształcaniu podejmowali przede wszystkim rolnicy dysponujący trwałymi użytkami zielonymi. Istotną rolę odgrywały także młody wiek i dobre wykształcenie kierownika gospodarstwa rolnego. W ujęciu regionalnym duży udział gospodarstw ekologicznych wystąpił w południowych (górzystych) regionach Niemiec i można nawet mówić o tzw. efekcie bawarskim. (P.S.)

SCHULZE SCHWERING D., HUCHTEMANN J-P.: Einflussfaktoren auf die Attraktivität einer Tätigkeit im Vertrieb bei Studierenden der Agrarwissenschaften (Determinanty atrakcyjności pracy dla studentów nauk rolniczych w dystrybucji i handlu). – Berichte über Landwirtschaft 2020, Band 98, Ausgabe 1.

W agrobiznesie w Niemczech brakuje dobrze wykształconych pracowników, w szczególności gotowych objąć stanowiska kierownicze. Problem dotyczy przede wszystkim przedsiębiorstw prowadzących działalność dystrybucyjną i handlową. W ogólnej opinii praca w handlu i marketingu nie ma dobrego wizerunku. Autorzy artykułu podjęli się oceny nastawienia studentów wydziałów ekonomiczno-rolniczych odnośnie do gotowości pracy na tych stanowiskach. Badania przeprowadzili na grupie 299 studentów i wykorzystali metody analizy regresji. Wyniki badań wykazały, że główną determinantą pozostaje możliwość rozwoju kariery i związane z tym oczekiwania studentów. (P.S.)

WIELEWSKA J.: Determinanty rozwoju ekoinnowacji w przedsiębiorstwach agrobiznesu. – Turystyka i Rozwój Regionalny 2019, nr 12, s. 103-113.

Nowoczesne rozwiązania we współczesnych przedsiębiorstwach muszą być wprowadzane z zachowaniem zasad ochrony środowiska i koncepcji zrównoważonego rozwoju. Innowacyjne działania powinny mieć zatem charakter ekologiczny z zachowaniem równowagi ekonomicznej, społecznej i środowiskowej. W literaturze przedmiotu wśród działań innowacyjnych stosunkowo niedawno wyodrębnione zostało pojęcie ekoinnowacji. Autorka artykułu przytoczyła szereg funkcjonujących definicji tego pojęcia i podkreśliła, że ich wspólnym elementem jest właściwość nieszkodzenia środowisku. Wymieniła typy ekoinnowacji (produktowe, procesowe, organizacyjne), sposoby prowadzenia oceny ich wpływu na środowisko (bezpośrednio, pośrednio) i wymiar rozpatrywania (ekologiczny, społeczny, ekonomiczny). Następnie przytoczyła wyniki i wnioski z badań prowadzonych w 2019 r. metodą sondażu diagnostycznego wśród przedsiębiorstw agrobiznesu zlokalizowanych na terenie województwa pomorskiego. Na podstawie analizy ankiet uzyskanych od właścicieli, kierowników, lub osób zajmujących się w firmie ochroną środowiska wskazała determinanty rozwoju ekoinnowacji wprowadzanych w agrobiznesie oraz powody niechęci do inwestycji ekologicznych. Stwierdziła, że firmy wprowadzające ekoinnowacje kierują się korzyściami środowiskowymi, ekonomicznymi i społecznymi, a głównymi przeszkodami działań innowacyjnych są przestarzała infrastruktura, ograniczenia finansowe, wysokie koszty ekonomiczne i niestabilność rynkowa. (M.M.)

ŽIVOJINOVIĆAI., WEISS G., WILDING M., WONG J.L.G., LUDVIG A.: Experiencing forest products – an innovation trend by rural entrepreneurs (Doświadczenie produktów leśnych – innowacyjna oferta wiejskich przedsiębiorców). – Land Use Policy 2020, Vol. 94, doi.org/10.1016/j.landusepol.2020.104506.

Coraz częściej mówi się o innowacjach w kontekście polepszenia dobrobytu mieszkańców wsi. Nowe wiejskie produkty i usługi są szczególnie ważne w kontekście wyzwań dla tych terenów, takich jak globalizacja, postęp technologiczny, silna konkurencja na rynkach rolnych, starzenie się ludności czy ekspansja ośrodków miejskich. W ostatnich latach zmienia się postrzeganie obszarów wiejskich. Odbierane są nie jako lokalizacja działalności produkcyjnej, lecz jako przestrzeń konsumpcji. Równocześnie wzrasta popyt mieszkańców miast na produkty i usługi łączące się ściśle ze środowiskiem przyrodniczym. Z tego powodu na wsi pojawiają się nowatorskie oferty wykorzystujące leśne produkty i usługi – NWFP (np. konsumpcja grzybów, jagód, ziół, łowiectwo połączone z wędrownkami, edukacją i przygodami). Autorzy artykułu badali, czy i w jaki sposób rosnący popyt na NWFP stworzył nowe rynki na obszarach wiejskich. Analizowali dane uzyskane metodą wywiadu ustrukturyzowanego od menadżerów czterech innowacyjnych mikrofirm z Austrii i Wielkiej Brytanii. Przypadki działalności branży NWFP scharakteryzowali pod kątem zastosowania zarówno gospodarki doświadczeń (odwołującej się do wartości poznawczych, estetycznych, eskapistycznych i rozrywkowych), jak i w odniesieniu do koncepcji systemów innowacyjnych. Stwierdzili, że wszystkie cztery przedsięwzięcia odwoływały się z jednej strony do tradycyjnych i lokalnych umiejętności oraz wartości kulturowych, a z drugiej strony bezpośrednio odpowiadały na zapotrzebowanie konsumentów nowego typu. Sukces badanych firm i nowoczesnych modeli biznesowych polegał na kreowaniu nowych wartości społecznych, bazujących na tradycyjnych produktach. Zdaniem autorów wyniki badań wskazują na brak wsparcia instytucjonalnego dla rozwoju innowacyjnych firm funkcjonujących w tradycyjnych branżach, takich jak leśnictwo. Lepsze dopasowanie polityki innowacyjnej i stworzenie specjalnych systemów wsparcia byłoby ważne dla włączenia takich podmiotów w główny nurt gospodarki. (M.D.)

Oprac. Zespół

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 22.06.2020.

O ile nie jest to stwierdzone inaczej, wszystkie materiały na stronie są dostępne na licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa 4.0 Międzynarodowe.

Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB.

